

บทควมวิจัย

ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมใน ชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี

กนกกุล เพชรอุทัย^๑

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการก่อรูปของภาคีเครือข่ายความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรม และวิเคราะห์ผลจากภาคีเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวต่อการแก้ไขความขัดแย้งและการสร้างความยั่งยืนในชุมชนคลองท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชนที่นำโดยคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ภาครัฐที่สนับสนุนการกำกับดูแลและเวทีเจรจาภาคอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสนับสนุนกิจกรรมชุมชน และภาคนักวิชาการที่ให้ข้อมูลเชิงวิชาการเพื่อพัฒนากลไกการจัดการทรัพยากร ความร่วมมือนี้ได้สร้างผลลัพธ์ทั้งเชิงบวก เช่น การเสริมสร้างความไว้วางใจ และเชิงลบ เช่น ปัญหามลพิษทางน้ำและเสียง กลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ การจัดประชุมร่วม พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่าและปล่อยพันธุ์ปลา การศึกษานี้ย้ำถึงความสำคัญของการบูรณาการทุนทางสังคมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการความขัดแย้งและส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชนคลองท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำสำคัญ: ชุมชนเข้มแข็ง, การจัดการความขัดแย้ง, อุตสาหกรรม, คลองท่าฉาง

^๑ อาจารย์สาขาวิชาวัฒนธรรมสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

E-mail: Kanokkul.phe@sru.ac.th

รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2567 แก้ไขบทความ: 5 มกราคม 2568 ตอบรับบทความ: 21 มกราคม 2568

Strong Community and Industrial Conflict Management in Khlong Tha Chang Community, Surat Thani

Kanokkul Phetuthai^a

Abstract

This research aims to study the formation of collaborative networks and community resilience in managing industrial conflicts and to analyze the impacts of such networks on conflict resolution and community sustainability in Khlong Tha Chang, Surat Thani Province. A qualitative research methodology was employed, including in-depth interviews, focus group discussions, and observations. The findings highlight the pivotal roles of four key sectors in the collaborative network: the public sector, led by the Environmental Protection Committee; the government sector, which facilitates oversight and negotiation platforms; the industrial sector, which supports community activities; and the academic sector, which provides scientific knowledge to enhance resource management mechanisms. The collaboration yielded both positive outcomes, such as trust-building, and negative impacts, including issues of water and noise pollution. Key mechanisms for conflict resolution included joint meetings, forums for exchanging ideas, and the promotion of conservation activities such as reforestation and fish release. This study underscores the importance of integrating social capital and multi-sectoral cooperation in managing conflicts and fostering sustainability in the Khlong Tha Chang community, Surat Thani Province.

Keywords: Strong Community, Conflict Management, Industry, Tha Chang Canal

^a Lecturer, Department of Social Innovation for Sustainable Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University, E-mail: Kanokkul.phe@sru.ac.th

บทนำ

ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรม ในปัจจุบันเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เนื่องจากผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ที่นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติถูกมองว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยลดผลกระทบเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะในประเทศไทยการพัฒนานโยบายและกลไกทางกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง ถือเป็นแนวทางที่รัฐให้ความสำคัญอย่างมาก (Mahathian, J., 2016) การเข้ามามีบทบาทของชุมชนท้องถิ่นนี้ ยังสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืนที่เน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนต่อไป

แนวคิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือเป็นหนึ่งในแนวคิดที่สำคัญที่เน้นการทำงานร่วมกันของ 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และนักวิชาการ โดยใช้ความไว้วางใจ การสื่อสาร และการบูรณาการทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างความยั่งยืนในชุมชน (Samakkitam, S., 2024) ความสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชนและภาคีเครือข่ายความร่วมมือกลายเป็นหัวใจสำคัญ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่เผชิญความท้าทายในปัจจุบัน เนื่องจากปัญหาการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและความขัดแย้ง เรื่องทรัพยากรที่เกิดจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง และการใช้งานทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนายั่งยืน (Pretty, 2003)

กรณีของคลองท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างทุนทางสังคมเพื่อจัดการผลกระทบจากอุตสาหกรรม เช่น ปัญหาน้ำเสียและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Phetuthai, 2023) จากตัวอย่างระดับนานาชาติ เช่น อินโดนีเซีย ที่องค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาลท้องถิ่นร่วมมือกับชุมชนในการฟื้นฟูระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม แสดงให้เห็นว่าทุนทางสังคมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร (Setyawan, 2019) หรือในฟิลิปปินส์ ความสำเร็จในการอนุรักษ์แนวปะการังผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยลดการทำลายทรัพยากรทะเลและสร้างความยั่งยืน (Escobar, 2018)

ในประเทศไทยการบูรณาการทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 และ 15 ซึ่งเน้นการสร้างชุมชนและระบบนิเวศที่ยั่งยืน กรณีศึกษาคลองท่าฉางแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และให้แนวทางแก้ไขปัญหที่สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทอื่นได้

(Ostrom, 1990; Phetuthai, 2023) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Putnam, R. D., 1993) โดยทั่วไปแล้วเครือข่ายระหว่างองค์กรมักจะเป็นภาคีที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน แต่เพื่อให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานร่วมกันได้ด้วยดีจนประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องมี "ทุนทางสังคม" (Social Capital) ทำหน้าที่เป็นกาประสานเพื่อยึดโยงภาคีต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และมีกลไกการจัดการความขัดแย้งทางสังคม (Mechanism of Conflict Management) (Samakkitam, S., 2016)

ในบริบทของชุมชนคลองท่าฉางนั้นการสร้างกลไกและความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ถือเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการใช้ทุนทางสังคมในการจัดการทรัพยากรและลดผลกระทบจากกิจกรรมอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน (Phetuthai, K., 2021) “คลองท่าฉาง” เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติสำคัญต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น แต่การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเน่าเสียและมลภาวะ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ปัญหาดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบคุณภาพน้ำและบังคับใช้มาตรการควบคุม (Phetuthai, 2023) ความร่วมมือนี้สะท้อนถึงบทบาทของทุนทางสังคมที่เข้มแข็งในการรวมพลังชุมชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนถึงการประเมินผล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น (Vroom & Deci, 1970; Delbecq & Andrew, 1971; Cohen & Uphoff, 1980) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นผลได้จริงในกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการก่อรูปของภาคีเครือข่ายความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี
- 2) วิเคราะห์ผลของภาคีเครือข่ายความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี^b

^b บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษา คลองท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประจำปี พ.ศ. 2564

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญในบริบทของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีกิจกรรมอุตสาหกรรมซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืนสร้างแรงกดดันให้ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ต้องหาวิธีการจัดการที่เหมาะสม การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทุนทางสังคมและกลไกความร่วมมือของชุมชน ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และยังชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนมีพื้นฐานมาจาก “ทุนทางสังคม” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนามาอย่างกว้างขวางในงานของ Bourdieu (1986) และ Putnam (1993) ที่ครอบคลุมถึงความไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วม (Participation) และเครือข่ายความสัมพันธ์ (Network) ที่จะช่วยเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

จากตัวอย่างการศึกษาในระดับนานาชาติ เช่น งานของ Pretty (2003) และ Ostrom (1990) ได้เน้นว่า ความร่วมมือในระดับชุมชนสามารถลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างกลไกการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นวิธีการที่สามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาวได้ นโยบายของหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย ได้เริ่มมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาโลกที่สนับสนุนให้ชุมชนเป็นผู้จัดการหลักในพื้นที่ของตน (Mahathian, J., 2016) Putnam, R. D. (1993) กล่าวถึง ความสามารถของชุมชนในการสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สามารถใช้เพื่อผลักดันการจัดการและแก้ไขปัญหาทรัพยากรในพื้นที่ได้ ฉะนั้นทุนทางสังคมจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีปัญหามลภาวะหรือความขัดแย้งจากกิจกรรมอุตสาหกรรม

นอกจากนี้งานวิจัยต่าง ๆ พบว่า การเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนท้องถิ่นสามารถช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และแสดงให้เห็นว่า ทุนทางสังคมสามารถสร้างความเข้มแข็งในชุมชนและช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพ ในการจัดการและป้องกันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลดการทำลายป่า การป้องกันการเกิดมลภาวะทางน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน นอกจากนี้ การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคอุตสาหกรรม ยังมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความยั่งยืนในพื้นที่ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม

สำหรับประเทศไทยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนท้องถิ่น กลายเป็นแนวทางสำคัญที่ได้รับการส่งเสริมโดยรัฐบาล เพื่อจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนคลองท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ประชาชนร่วมกันตรวจสอบและติดตามคุณภาพน้ำเพื่อลดผลกระทบจากกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ แสดงถึงความสำคัญของทุนทางสังคมที่ช่วยสร้างความร่วมมือและเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อม (Phetuthai, K., 2023) จากการศึกษาวรรณกรรมในระดับนานาชาติและในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชน สามารถช่วยลดผลกระทบเชิงลบจากกิจกรรมอุตสาหกรรม เช่น มลพิษทางน้ำและการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ รวมถึงสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน จากตัวอย่างในฟิลิปปินส์ (Escobar, 2018) และอินโดนีเซียชี้ให้เห็นว่าชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูง สามารถพัฒนาเครือข่ายที่แข็งแกร่งร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อลดความขัดแย้งและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ Biddle & Biddle (1965) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการจัดการความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น และ Etzioni (1993) เน้นความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการสร้าง “ชุมชนที่มีความเห็นร่วมกัน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความร่วมมือในชุมชน และแนวคิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือ (Samakkitam, S., 2024) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดการปัญหาในชุมชนหรือระดับสังคมจำเป็นต้องอาศัยการประสานงานระหว่างหน่วยงาน หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน แนวคิดนี้เน้นความสำคัญของการมีเป้าหมายร่วมกัน (shared goals) การสนับสนุนซึ่งกันและกัน (mutual support) และการสร้างพื้นที่กลาง ซึ่งทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา อีกประเด็นสำคัญ คือ บทบาทของความไว้วางใจและการสื่อสาร ในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย ได้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จต้องมีการสื่อสารที่โปร่งใสและเปิดกว้าง รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ นอกจากนี้ การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนของแต่ละภาคีเครือข่าย จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และเน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภาคีเครือข่ายความร่วมมือ โดยได้เสนอว่าภาคีเครือข่ายควรได้รับการออกแบบให้สามารถปรับตัวได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการ

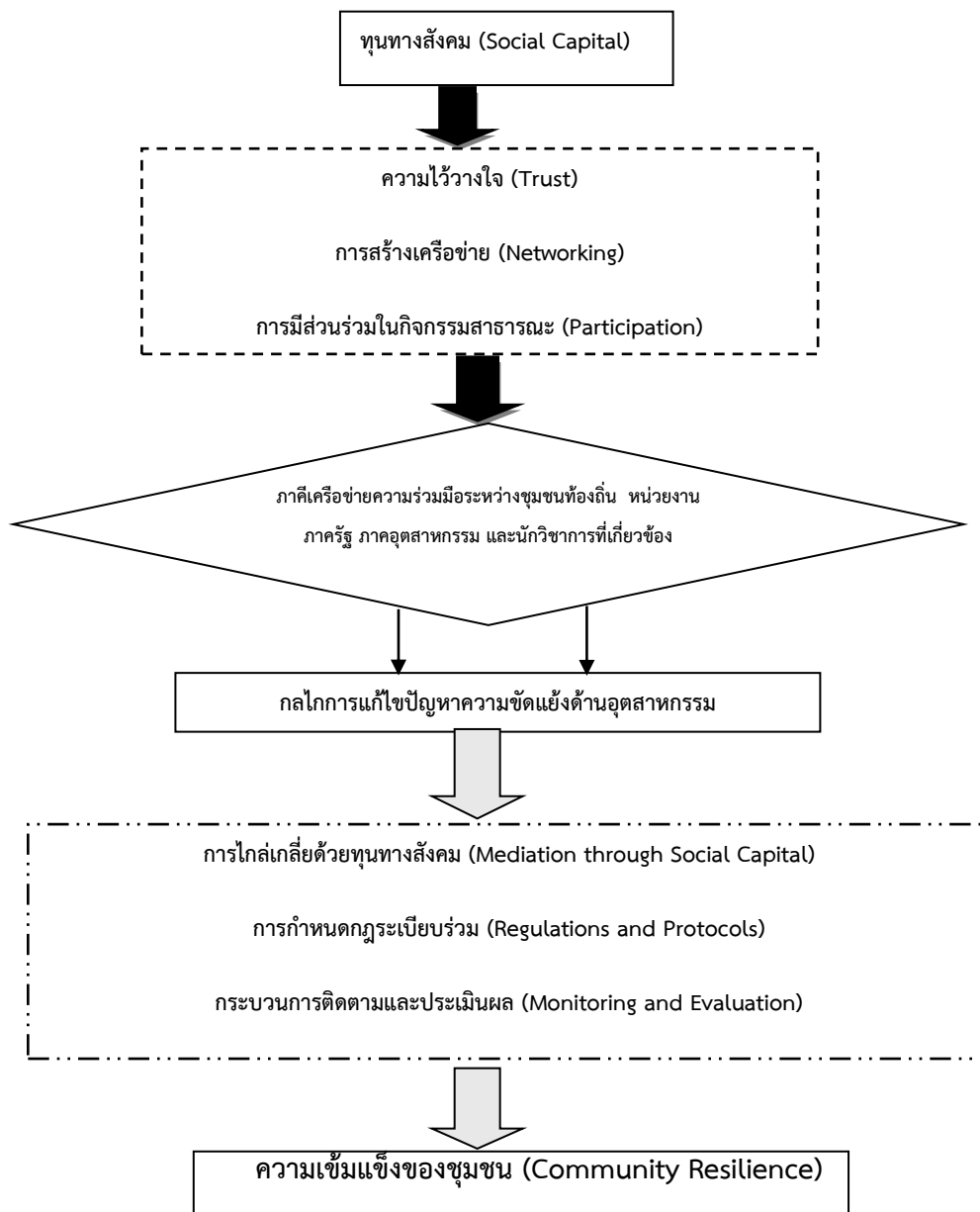
ปัญหาระยะยาว โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในหลายพื้นที่ในประเทศไทย เช่น การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ

อย่างไรก็ตามการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ การทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาโดย Cashore, B. W., Auld, G., & Newsom, D. (2004) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต้องอาศัยความโปร่งใสและความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การศึกษาในบริบทของประเทศไทยยังมีน้อย งานวิจัยของ Obao, P., & Ongkasinha, C. (2024) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับภาคอุตสาหกรรมสามารถใช้ทุนทางสังคมเพื่อควบคุมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างพันธมิตรระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรม ในการพัฒนาการร่วมมือและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยกลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรมเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและต้องอาศัยกลไกที่มีประสิทธิภาพ

จากการรณรงค์ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งที่ประสบความสำเร็จในหลายประเทศ มักมีการใช้กลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรม รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Ostrom, E., 1990) งานวิจัยในอินโดนีเซียโดย Setyawan, B., (2019) พบว่า การใช้ทุนทางสังคมช่วยให้ชุมชนและอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีปัญหาการเสื่อมโทรมของป่าสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษากลไกเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในบริบทของคลองท่าฉางได้ โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่

โดยสรุป การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเน้นความสำคัญของ ภาควิชาความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นนั้นมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการข้อพิพาทและทรัพยากรอย่างยั่งยืน การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดภาควิชาความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและเป้าหมายร่วมกันจะช่วยให้สร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพสำหรับการแก้ไขปัญหาและรักษาสสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) (Phetuthai, K., 2024)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษา "ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี" โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยละเอียด โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎทางสังคม ภาควิธีเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐใน 4 ตำบล ได้แก่ ท่าฉาง เขาถ่าน ท่าเคย และเสวียด ซึ่งอยู่ในรัศมีไม่เกิน 10 กิโลเมตรรอบโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น 33 คน โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนในบริเวณคลองท่าฉาง รวมถึงตำบลที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ท่าฉาง ท่าเคย เสวียด และเขาถ่าน (ดังตารางที่ 1)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและเล่าประสบการณ์ได้อย่างอิสระ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ ได้รับการออกแบบและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี รหัสโครงการ SRU-EC20212/047และการจัดประชุมกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจัดกิจกรรม “กินน้ำชา” เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ตารางที่ 1 พื้นที่ศึกษาและจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก

พื้นที่ใช้เป็นแหล่งทำวิจัย ชุมชนริมคลองท่าฉาง ประกอบไปด้วย 4 ตำบล คือ ท่าฉาง,เขาถ่าน ,ท่าเคย และเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้ง 4 ตำบลนี้ ประกอบไปด้วยหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมในรัศมีไม่เกิน 10 กิโลเมตร แบ่งตามตารางดังนี้

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
ท่าฉาง	ท่าฉาง	1,3,5
	เขาถ่าน	1,4,5,6
	ท่าเคย	5,7,10
	เสวียด	2,3,6,7

ที่มา: Phetuthai, K. (2024)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเจาะลึกประสบการณ์และมุมมองของกลุ่มเป้าหมาย และการสังเกตการณ์ (Non-participant Observation) เพื่อให้เข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดข้อมูลเชิงลึกและจัดกลุ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างข้อสรุปและเชื่อมโยงไปยังวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ และใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ และใช้กรอบกรอบแนวคิดทฤษฎีทางสังคมและแนวคิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง

ผลการวิจัย

1. การก่อรูปของความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี

วิวัฒนาการชุมชนคลองท่าฉางกับการพัฒนาพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนคลองท่าฉางตั้งอยู่ในพื้นที่ประกอบไปด้วย 4 ตำบล คือ ท่าฉาง, เขาลำตัน, ท่าเคย และเสียด อำเภوتاฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เดิมมีการปกครองในรูปแบบสุขาภิบาล แต่ต่อมาได้รับการยกระดับเป็นเทศบาลตำบลท่าฉางในปี พ.ศ. 2542 ภายใต้พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น พื้นที่เทศบาลตำบลท่าฉางครอบคลุมพื้นที่ 8.60 ตารางกิโลเมตร มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ คลองท่าฉางเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ไหลผ่านใจกลางชุมชนและเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำเกษตรกรรมของประชาชน

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พื้นที่ตำบลท่าฉางและตำบลเขาลำตันมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่มีลักษณะหลากหลายจำนวน 60 โรงงาน ได้แก่ 1) อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป เช่น โรงงานผลิตน้ำมันปาล์ม โรงสีข้าว และโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตร 2) อุตสาหกรรมพลังงาน เช่น โรงงานผลิตพลังงานชีวมวล 3) อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เช่น โรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์อาหาร และ 4) อุตสาหกรรมบริการและซ่อมบำรุง เช่น สถานประกอบการซ่อมรถและบริการขนส่ง (Tha Chang Municipality Office, 2024) พัฒนาการของชุมชนคลองท่าฉาง สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สัตว์น้ำลดลง การถมพื้นที่ทำลายภูมิทัศน์ น้ำเสีย และอากาศเสีย นอกจากนี้

ค่านิยมดั้งเดิม เช่น ความสามัคคีและการเคารพธรรมชาติ กำลังเสื่อมถอย ถูกแทนที่ด้วยค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและวัตถุนิยม ทำให้ชุมชนขาดความร่วมมือและพึ่งพาตนเองน้อยลง ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ ร่วมกับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน จึงต้องสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ความร่วมมือในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองท่าฉาง จากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นในรัศมี 10 กิโลเมตรจากโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ชุมชนบ้านท่าฉาง ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมู่ 1 ชุมชนบ้านคชาธาร หมู่ 3 ชุมชนคลองขุด หมู่ 5 อยู่ในพื้นที่ประชิดพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม จึงเกิดน้ำเน่าเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยลงในคลองท่าฉาง ส่งผลให้กุ้งและสัตว์น้ำลอยขึ้นมาตายในคลองเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพประมงในบริเวณคลองท่าฉาง

ทั้งนี้ยังมีปัญหาการทิ้งขยะลงคลองจากบ้านเรือนที่อยู่บริเวณริมคลองท่าฉาง และในช่วงการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ยังมีเขม่าควันสีดำ ฝุ่นลอยขึ้นบนอากาศและบางช่วงมีกลิ่นเหม็น โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับปาล์ม ในพื้นที่ตำบลเสียด อำเภอท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี ซึ่งอยู่ห่างออกไปในรัศมี 10 กิโลเมตร พบว่า ชุมชนบ้านห้วยเรียน หมู่ 6 และบ้านวาะหมู่ 7 ได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม ด้านฝุ่นละอองในเวลาดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมช่วงกลางวัน และได้รับเสียงดังเป็นบางครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงเย็น อีกทั้งยังมีรถมอเตอร์ไซด์ของชาวบ้านประสบอุบัติเหตุกับรถบรรทุกขนปาล์มของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นต้องมีมาตรการจัดการที่เหมาะสมทั้งในด้านการลดมลพิษ และการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงงานและชุมชน

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของชุมชนคลองท่าฉาง โดยเฉพาะบริบทของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งได้รับผลกระทบ เช่น ปัญหามลพิษทางน้ำและผลกระทบต่อระบบนิเวศในท้องถิ่น ผลกระทบเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ “คลองท่าฉาง” ในพื้นที่

ความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะบริบทที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคอุตสาหกรรม ลักษณะของการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนคลองท่าฉางกับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในพื้นที่ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย ตำบลเขาถ่าน และตำบลเสียด ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่นั้น มีทั้งเชิงบวกและลบ เชิงบวก พบว่า โรงงานมีบทบาทสนับสนุนชุมชนในช่วงวิกฤต เช่น การแจกหน้ากาก เจลแอลกอฮอล์ และถุงยังชีพในช่วงโควิด-19 และอุทกภัย รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมท้องถิ่น

เช่น การมอบน้ำดื่มและงบประมาณสำหรับงานประเพณี โดยมีการประสานงานผ่านผู้นำชุมชนและตัวแทนโรงงาน นอกจากนี้ โรงงานยังเปิดโอกาสการจ้างงานให้กับคนในพื้นที่ ส่งเสริมความร่วมมือที่ต่อเนื่องระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม เชิงลบ พบว่า เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียในคลองท่าฉาง ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำและผู้ประกอบอาชีพประมงของชุมชน โดยเฉพาะบ้านท่าฉาง หมู่ 1, 2, 3 ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมตามมา

แม้ด้านโรงงานอุตสาหกรรมจะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสำรวจและรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมทุกปี เพื่อชี้แจงข้อมูลแก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ยังมีความขัดแย้งในบางกรณี เช่น กรณีกองกากของเสียริมคลองที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งผลการตรวจสอบชี้ว่า มาจากชาวบ้าน ไม่ใช่โรงงานอุตสาหกรรม เหตุการณ์เหล่านี้ สะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้ง และสร้างความยั่งยืนในพื้นที่คลองท่าฉางต่อไป

การวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนคลองท่าฉาง พบว่า ทุนทางสังคมได้แสดงบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหา โดยชุมชนสามารถสร้างกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการตรวจสอบคุณภาพน้ำ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของทุนทางสังคมที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งในกลุ่ม และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การจัดตั้งคณะกรรมการและกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ “คลองท่าฉาง” ในชุมชนท้องถิ่นบริเวณคลองท่าฉางแต่ละหมู่บ้าน มีการตั้ง **ตัวแทนชุมชน** เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับตำบล โดยตัวแทนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและดำเนินงานเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง คณะกรรมการดังกล่าว ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม ร่วมกันตรวจสอบและหาสาเหตุของปัญหาและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนรักษาสีทธิของชุมชนท้องถิ่นในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง

นอกจากนี้ ด้านโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น มีตัวแทนด้านมวลชนสัมพันธ์ มีบทบาทหน้าที่ในการสำรวจ ติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทุกรอบปี และเป็นตัวแทนจากโรงงานมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชน สนับสนุนกิจกรรมและประเพณีของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้บริการด้านสาธารณสุขโดยไม่มีค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะในยุคที่ชุมชนต้องเผชิญ

กับวิกฤตการณ์โรคระบาดโควิด-19 มีจุดบริการตรวจโควิดให้กับชุมชน การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากโรงงานนี้ ช่วยสร้างความไว้วางใจในความรับผิดชอบของภาคอุตสาหกรรมต่อชุมชนในพื้นที่

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในชุมชนคลองท่าฉาง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉางและตำบลเสวียด สาธารณสุขชุมชนประจำตำบลท่าฉางและตำบลเสวียด มีส่วนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ การทำหน้าที่ร่วมกับตัวแทนชุมชนในการติดตามและตรวจสอบผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น ปัญหาน้ำเสีย ฝุ่นละออง และมลพิษทางอากาศ จัดทำช่องทางสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงงาน

อีกทั้งยังเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างโรงงานและชุมชน เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และยังมีนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่คลองท่าฉาง มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ สร้างความรู้ความเป็นกลางและเชื่อมโยงความร่วมมือ สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นการนำข้อมูลเชิงลึกมาใช้ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการลดผลกระทบจากอุตสาหกรรม

จากกระบวนการดำเนินงานของชุมชนสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึง ความเข้มแข็งของชุมชนกับการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาชี้ให้เห็นว่าทุนทางสังคมในรูปแบบของความสัมพันธ์และเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกลไกการจัดการทรัพยากร เช่น การตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการกำหนดกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากร ซึ่งสะท้อนถึงความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

2) การสร้างความยั่งยืนผ่านความร่วมมือ ทุนทางสังคมยังปรากฏในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การปล่อยพันธุ์ปลาพื้นเมืองและการปลูกป่า ซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจและการร่วมมือของสมาชิกในชุมชน รวมถึงการจัดการข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความโปร่งใสและลดความขัดแย้ง

3) การสื่อสารและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทุนทางสังคมสามารถช่วยลดความเข้าใจผิดระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ผ่านการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น การจัดประชุมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ

4) การเพิ่มศักยภาพของชุมชน ทุนทางสังคมสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน โดยมีการสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ด้วยตนเองในระยะยาว และพบว่า กลไกการมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรม ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และนักวิชาการ

โดยกลไกนี้ ประกอบด้วย 1) มติหรือข้อตกลงร่วมกัน ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม 2) กฎเกณฑ์และบทลงโทษที่ชัดเจน สำหรับผู้ที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ 3) ระบบประเมินและตรวจสอบร่วมกัน เพื่อติดตามผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนใช้ทุนทางสังคมในการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำพื้นเมือง การปลูกป่า และการทำความสะอาดคลองท่าฉาง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาศัยความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน 4) การสร้างความรู้และการประชาสัมพันธ์ ช่วยส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแก่ชุมชน รวมถึงการสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ และ 5) การเฝ้าระวังและประเมินผลชุมชนมีบทบาทในการเฝ้าระวังคุณภาพของแหล่งน้ำ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงแนวทางการจัดการให้เหมาะสมและยั่งยืน

ผลการศึกษา หมู่ที่ 1,2,3 ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชน ซึ่งจะมีการประชุมกันอย่างต่อเนื่องเดือนละ 1 ครั้ง และเมื่อชุมชนได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงาน และมีการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในคลองท่าฉางอยู่เสมอ ประชาชนคนไหนพบเห็น ก็จะนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุม โดยคณะกรรมการมีหน้าที่สำรวจและรวบรวมความเสียหายที่เกิดขึ้น และเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับโรงงานเพื่อแสวงหาทางออกที่ชุมชนพึงพอใจ พร้อมทั้งติดตามผลการแก้ไขปัญหาของโรงงาน โดยกระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนท้องถิ่นผ่านกลไกที่ไม่เป็นทางการ คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกชุมชน ร่วมกันผลักดันในประเด็นปัญหาที่เห็นร่วมกันของชุมชน ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมของสมาชิกในการระบุปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ในขณะที่เดียวกันหมู่ที่ 1,4,5,6 ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่น มีส่วนสำคัญในการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการดำเนินการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ “คลองท่าฉาง” เพราะเป็นผู้นำสำคัญในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเบื้องต้น ให้กับประชาชนในท้องถิ่นรับทราบ อีกทั้งเป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและโรงงานอุตสาหกรรม (ภาคเอกชน) ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้จากตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาติดต่อประสานงานแจกถุงยังชีพ ในช่วงอุทกภัยผู้นำชุมชนท้องถิ่นก็เป็นตัวแทนไปรับนำมาแจกจ่ายให้กับประชาชน

อีกทั้ง การติดตามผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในทุกรอบปี ตัวแทนให้ที่ให้ความคิดเห็นกับทางโรงงาน คือ ผู้นำชุมชนเป็นหลัก ในส่วนหมู่ที่ 2,6,7,8 ตำบลเสวีต อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนเช่นกัน ซึ่งจะมีการประชุมกันอย่างต่อเนื่องเดือนละ 1 ครั้ง ผู้เป็นประธานในที่ประชุมคือ กำนัน หมู่ที่ 2 และเมื่อชุมชนได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงาน ประชาชนผู้พบเห็นก็จะนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุม โดยคณะกรรมการมีหน้าที่สำรวจข้อมูล และเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับโรงงานเพื่อแสวงหาทางออกที่ชุมชนพึงพอใจ พร้อมทั้งติดตามผลการแก้ไขปัญหาของโรงงาน

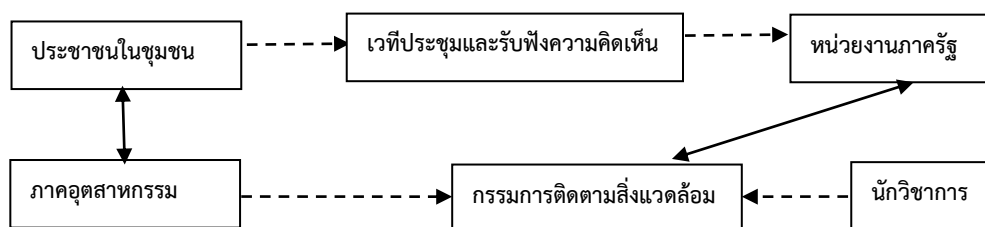
การขับเคลื่อนของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรม ผ่านกลไกที่ไม่เป็นทางการ คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกชุมชน ผลักดันในประเด็นปัญหาที่เห็นร่วมกันของชาวชุมชน ดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วมของสมาชิกในการระบุปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยมีตัวกลางในการประสานงานระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับโรงงานอุตสาหกรรม คือ **ผู้ใหญ่บ้าน** ของแต่ละหมู่บ้าน หากชุมชนไหนไม่มีก็จะเป็น **กำนัน** เช่น ตำบลเสวีต อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพบว่า หมู่ที่ 5,7,10 ตำบลท่าเคย อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ความสนใจกับการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ “คลองท่าเคย” เป็นอย่างมาก เพราะชุมชนท้องถิ่นมีการจัดงานประเพณีแข่งเรือยาวและประเพณีวันลอยกระทงริมน้ำ ในคลองท่าเคย เป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะหมู่ที่ 10 ตำบลท่าเคย อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้นำในการส่งเสริมประเพณีประจำปีดังกล่าว และเป็นตัวแทนในการขอเงินสนับสนุนกิจกรรมจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 กล่าวว่า “เราเขียนจดหมายไปขอทุนสนับสนุนกิจกรรมทุกปี บางปีก็ได้ บางปีไม่ได้” พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนยังไม่สม่ำเสมอ ประชาชนและผู้นำชุมชน จึงอยากให้ทางโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนมากกว่านี้ อีกทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ของโรงงานอุตสาหกรรม ควรจะต้องมีส่งตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่น

โดยสรุป กลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรม จำเป็นจะต้องอาศัยภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่

1) ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานและตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน บทบาทของประชาชนนั้น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การร้องเรียน และการติดตามผลกระทบจากกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากประชาชนต้องการให้โรงงานอุตสาหกรรมเปิดเผยข้อมูลและแสดงความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น

2) หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น เช่น ตัวแทนจากสาธารณสุขประจำแต่ละตำบล ทำหน้าที่เป็นเวทีกลาง เพื่อประสานงานและไกล่เกลี่ยระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ดำเนินการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและรวบรวมข้อร้องเรียนจากประชาชน และเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วม เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคีเครือข่ายความร่วมมือ

3) ภาคอุตสาหกรรม จำเป็นจะต้องมีตัวแทนเพื่อลงมาทำงานกับชุมชน การจัดกิจกรรมชดเชยหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำแผนบำบัดน้ำเสียร่วมกับชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการแสดงความจริงใจ เปิดเผยข้อมูล และปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 4) นักวิชาการในพื้นที่ มีบทบาททำหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการและเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน จากที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปเป็นแผนผัง แนวทางการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายความร่วมมือการจัดการความขัดแย้ง ด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนผังแนวทางการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วม (Phetuthai, K., 2024)

2. ผลของความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี

ผลของความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า โรงงานชุมชนโดยรอบมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ เริ่มมีการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในเหตุการณ์เกิดโรคระบาดโควิด-19 ปี พ.ศ. 2562 และเกิดอุทกภัยปี พ.ศ. 2563 ได้มีการพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์จวบจนปัจจุบันผ่านกิจกรรม การสนับสนุนต่าง ๆ ของโรงงานอุตสาหกรรมท่าฉางในพื้นที่ เช่น แจกหน้ากากและเจลแอลกอฮอล์สำหรับล้างมือในช่วงโรคระบาดโควิด-19 มาอย่างต่อเนื่อง และแจกถุงยังชีพช่วยเหลือประชาชนหมู่บ้านที่อยู่ในบริเวณพื้นที่

ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตำบลเสียด หมู่ 2,6,7 กับโรงงานท่าฉางและโรงงานธนาปาล์ม โดยมีการขอสนับสนุนน้ำดื่มจากโรงงาน เพื่อทำกิจกรรมของชุมชน และผู้นำชุมชนบ้านห้วยเรียน หมู่ 6 ได้เขียนจดหมายไปขอเงินสนับสนุน เพื่อจัดงานประเพณีท้องถิ่นในชุมชน เพียง 1 ครั้ง และกำนัน ตำบลเสียด ได้ประสานเรื่องไปกับทางโรงงาน เพื่อหางานทำให้แก่คนในชุมชนที่ว่างงาน ให้สามารถเข้าไปทำงานในโรงงานทั้งสองที่ได้ โดยขอให้โรงงานพิจารณาคนในพื้นที่ก่อน เนื่องจากโรงงานทั้งสองที่นั้นยังไม่มีหน่วยงานและบุคลากรที่ทำงานด้านชุมชนสัมพันธ์โดยตรง จึงพิจารณารับคนในชุมชนท้องถิ่นที่เรียนจบและคุณสมบัติที่เหมาะสม เข้ามาทำงานในตำแหน่งนี้เพื่อจะได้ประสานงานกับคนในท้องถิ่นได้อย่างราบรื่น

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน อื่น ๆ พบว่า มีหลายกิจกรรมที่ทำร่วมกัน โดยมีการติดต่อสื่อสารและประสานงานระหว่างชุมชนท้องถิ่นและโรงงานอย่างต่อเนื่อง โดยทางชุมชนจะประสานงานผ่านทางผู้นำชุมชน และผู้ประสานงานฝั่งโรงงาน คือ ชาริยา เหล่าบัณฑิต (เจ้าหลุยส์) ผู้จัดการโรงงานที่ได้รับมอบหมาย ให้รับผิดชอบงานด้านชุมชนสัมพันธ์หลังจากเหตุการณ์ โควิด-19 และน้ำท่วม ปี พ.ศ.2563 เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและโรงงาน

ในด้านปฏิสัมพันธ์เชิงลบนั้นเกิดขึ้นระหว่างชุมชนบ้านท่าฉาง หมู่ 1,2,3 ใน ปี พ.ศ. 2562 ซึ่งชาวบ้านได้รับผลกระทบน้ำในคลองท่าฉางเน่าเสีย สัตว์น้ำเน่าตายเป็นจำนวนมาก จึงเกิดขึ้นเป็นความเคลือบแคลงใจในกระบวนการดำเนินกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ขึ้น จากปัญหาดังกล่าวโรงงานอุตสาหกรรม ได้ใช้วิธีการจัดการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสำรวจผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมกับประชาชนในพื้นที่ที่อยู่ในรัศมีโครงการ 10 กิโลเมตร ทุก ๆ รอบปี จะมีการให้เจ้าหน้าที่เข้าสำรวจชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลเรื่องความคิดเห็นของประชาชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผล การดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตามโรงงานอุตสาหกรรมก็จะดำเนินการชี้แจงมูลผลกระทบดำเนินงานในส่วนที่ส่งผลกระทบจริงกับชุมชนท้องถิ่นในช่วงวันที่ 5 ของทุกเดือนที่เป็นการประชุมร่วมเจ้าหน้าที่ภาครัฐ หลายภาคส่วนของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยจะมีผู้นำชุมชนท้องถิ่นอำเภอท่าฉาง เข้ารับฟังการประชุม ล่าสุดเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 มีเหตุการณ์ คือ ประชาชนชุมชนท่าฉาง หมู่ที่ 1 เจอกองกาทองของเสียถมเป็นภูเขาสูงริมคลองท่าฉาง ประชาชนได้ไปร้องเรียนผลกระทบกับผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ให้เข้าไปตรวจสอบกองกาทองของเสีย ดังกล่าวว่า เป็นผลมาจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ท่าฉางหรือไม่ ผลปรากฏว่า กองกาทองของเสียดังกล่าว ไม่ได้เกิดจากการกระทำของโรงงานอุตสาหกรรม แต่เป็นการกระทำของประชาชนที่มีบ้านเรือนริมคลองท่าฉาง ทำกากกองดินไว้ จึงทำให้ทราบสาเหตุของผลกระทบดังกล่าว จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงถึงความรับผิดชอบต่อทรัพยากร “คลองท่าฉาง” ในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนและภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนและภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่

ประเด็น	ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก	ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ	กลไกความร่วมมือ	ข้อเสนอเพื่อพัฒนา
1. เหตุการณ์สำคัญ	สนับสนุนหน้ากาก เจลล้างมือ และถุงยังชีพ ช่วงโควิด-19 และ อุทกภัย	น้ำเน่าเสียในคลองท่าฉาง ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำและอาชีพประมง	การสำรวจผลกระทบจากโรงงานในรัศมี 10 กิโลเมตร	จัดเวทีสื่อสารข้อมูลสิ่งแวดล้อม
2. การสนับสนุนชุมชน	สนับสนุนน้ำดื่ม งบประมาณจัดกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งานแข่งเรือยาว	ปัญหากองกากของเสีย ริมคลองท่าฉาง เกิดความเข้าใจผิดระหว่างชุมชนและโรงงาน	การประชุมร่วมหลายฝ่าย (ชุมชน หน่วยงานรัฐ โรงงาน)	สร้างคณะกรรมการ ชุมชน-โรงงาน ดูแลร่วมกัน
3. การจ้างงานในพื้นที่	จัดหางานให้คนในพื้นที่ผ่านการประสานงานของผู้นำชุมชน	ไม่มีหน่วยงานหรือบุคลากรรับผิดชอบงานด้านชุมชนสัมพันธ์โดยตรง	การรายงานผลการดำเนินงานทุกปี เพื่อให้ข้อมูลและสร้างความเข้าใจกับชุมชน	พัฒนาแผนชุมชนสัมพันธ์ และอบรมบุคลากรโรงงานในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
4. การสื่อสารและประสานงาน	แต่งตั้งตัวแทนชุมชนสัมพันธ์ เช่น ผู้จัดการโรงงานที่รับผิดชอบด้านชุมชนสัมพันธ์	การขาดกลไกสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในกรณีที่เกิดความขัดแย้งหรือผลกระทบ	ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน เป็นตัวกลางประสานงานระหว่างชุมชนและโรงงาน	จัดตั้งช่องทางสื่อสารอย่างเป็นทางการ เช่น ศูนย์ประสานงานระหว่างชุมชนและโรงงาน
5. ความโปร่งใสและการแก้ปัญหา	สนับสนุนข้อมูลจากการสำรวจและรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง	ขาดการติดตามผลระยะยาว ทำให้เกิดข้อสงสัยในกระบวนการแก้ไขปัญหบางกรณี	ประชุมทุกเดือนเพื่อชี้แจงผลกระทบและรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชน	จัดอบรมชุมชนเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ
6. การสร้างความยั่งยืน	กิจกรรมอนุรักษ์ เช่น ปลูกป่า ปลออยพันธุ์ปลา และทำความสะอาดคลอง	ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมชุมชนและโรงงานยังไม่ชัดเจน	การเฝ้าระวังและประเมินผลระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และโรงงาน	พัฒนากลไกเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม และรายงานผลร่วมกัน

ที่มา: Phetuthai, K. (2024)

กลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรม พบว่าชุมชนในพื้นที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการสื่อสารข้อมูล ปัญหา และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรม การประชุมเป็นรายเดือนช่วยสร้างพื้นที่พูดคุยระหว่างตัวแทนชุมชน หน่วยงานรัฐ และโรงงาน ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านท่าฉาง หมู่ 1, 2, 3 ได้รับผลกระทบจากน้ำเน่าเสียในคลองท่าฉาง คณะกรรมการชุมชนได้รวบรวมข้อมูลและเจรจากับโรงงานจนนำไปสู่มาตรการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตาม อาทิ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่บางแห่งได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น โรงงานน้ำมันปาล์มในพื้นที่ตำบลเสียด ได้เชิญชุมชนมาร่วมให้ข้อมูล และเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดปริมาณของเสียที่ปล่อยลงแหล่งน้ำ

ชุมชนยังได้รับมอบหมายให้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการตรวจสอบที่ได้รับการแต่งตั้งจากทั้งสองฝ่าย อีกทั้งพบว่า มีการสร้างกิจกรรมร่วมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนได้จัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การปลูกป่า การปล่อยพันธุ์ปลา และการทำความสะอาดคลอง ตัวอย่างเช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลเขาถ่านที่จัดขึ้นโดยความร่วมมือของโรงงานและชุมชน ไม่เพียงช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ยังสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน กลไกนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการสื่อสารที่เปิดเผย ทั้งนี้ ปัญหาที่เหลือยังคงอยู่ในประเด็นของการขาดการสื่อสารที่ชัดเจนจากบางโรงงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปรับปรุงในอนาคตเพื่อสร้างความยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรม ทั้งนี้สามารถสรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางกลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนและอุตสาหกรรม

กลไก	รายละเอียด	ตัวอย่างจากชุมชนคลองท่าฉาง
1. การสื่อสารอย่างเปิดเผย	การเปิดช่องทางการสื่อสารอย่างโปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอข้อเสนอนี้ได้	โรงงานอุตสาหกรรมจัดประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน ทุกปีเพื่อติดตามผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในรัศมี 10 กิโลเมตร
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	การสร้างโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ และการประเมินผล	ชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมตรวจสอบคุณภาพน้ำและรายงานผลกระทบต่อชุมชน
3. การสร้างความไว้วางใจ	การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันและการสนับสนุนชุมชน	โรงงานแจกถุงยังชีพและน้ำดื่มให้ชุมชนในช่วงโควิด-19 และน้ำท่วมปี พ.ศ. 2563

กลไก	รายละเอียด	ตัวอย่างจากชุมชนคลองท่าฉาง
4. การประสานงานหลายภาคส่วน	การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ	กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชุมชนและโรงเรียนในประเด็นร้องเรียนต่าง ๆ
5. การเฝ้าระวังและติดตามผล	การตรวจสอบผลกระทบอย่างต่อเนื่อง และรายงานข้อมูลต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	คณะกรรมการชุมชนร่วมกับโรงเรียนตรวจสอบคุณภาพน้ำในคลองท่าฉางเป็นระยะ และรายงานผลต่อที่ประชุมประจำเดือน
6. การจัดการข้อร้องเรียน	การตั้งกระบวนการรับเรื่องร้องเรียนและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ	ชุมชนร้องเรียนกรณีกองกาทองของเสียริมคลอง ซึ่งโรงเรียนได้ตรวจสอบและชี้แจงว่าไม่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงาน
7. การเสริมสร้างความรู้	การให้ความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนและพนักงานโรงงาน	การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมในชุมชน
8. การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์	การสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่	การปลูกป่าโกงกางและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำพื้นเมืองในคลองท่าฉางโดยความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียน

ที่มา: Phetuthai, K. (2024)

อภิปรายผลการวิจัย

การก่อรูปของชุมชนเข้มแข็งสามารถสร้างกลไกจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง โดยการจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการตรวจสอบคุณภาพน้ำ และการอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Bourdieu, P. (1986) และการศึกษาของ Putnam, R. D. (1993) ที่ชี้ว่า ความสัมพันธ์และเครือข่ายในชุมชนช่วยสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือช่วยเสริมความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Putnam, R. D., 2003; Escobar, A., 2018) และการใช้ทุนทางสังคมช่วยลดความขัดแย้งในชุมชนและเพิ่มความไว้วางใจ (Ostrom, E., 1990; Cashore et al., 2004)

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและภาคอุตสาหกรรม พบว่า มีทั้งเชิงบวกและลบ เชิงบวก ได้แก่ การสนับสนุนชุมชนในช่วงวิกฤต เช่น การแจกจ่ายถุงยังชีพและการจ้างงานท้องถิ่น แต่เชิงลบ เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสีย มลพิษทางอากาศ และความไม่ไว้วางใจในกิจกรรมของโรงงาน กลไกความร่วมมือ

ระหว่างชุมชนและภาคอุตสาหกรรม เช่น การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสร้างข้อตกลงร่วมกัน มีบทบาทสำคัญในการลดปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cashore et al. (2004) และ Escobar, A. (2018) ที่ย้ำถึงความสำคัญของความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในระยะยาว

ในด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง พบว่า กลไกที่ใช้ในชุมชนคลองท่าฉาง เช่น การประชุมร่วมระหว่างชุมชนและโรงงาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้คณะกรรมการชุมชน มีบทบาทในการลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ กลไกเหล่านี้ยืนยันแนวคิดของ Ostrom, E. (1990) และ Setyawan, B. (2019) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมและการจัดตั้งกลไกที่ชัดเจนช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และยังแสดงให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน เช่น การปลูกป่า การปล่อยพันธุ์ปลา และการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และลดปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างขาดความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pretty, J. N. (2003) ที่ชี้ว่า ทุนทางสังคม สามารถลดความขัดแย้งในชุมชนและเพิ่มความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรในระยะยาว

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น การจัดสรรทรัพยากร และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่โปร่งใส มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสนับสนุนการศึกษาของ Cohen & Uphoff (1980) และ Cashore et al. (2004) ที่ย้ำว่า การมีส่วนร่วมในทุกระดับของกระบวนการตัดสินใจช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความยั่งยืนในชุมชน ผลของความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง ผ่านแนวคิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network Partnership) (Samakkitam, S., 2018) ซึ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในระดับที่เท่าเทียมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ ภาคอุตสาหกรรม และนักวิชาการ โดยมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและข้อมูลอย่างโปร่งใส เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนและลดความขัดแย้ง แนวคิดนี้มีบทบาทชัดเจนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนคลองท่าฉาง

บทบาทของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนคลองท่าฉาง ได้แก่ การสร้างกลไกที่เข้มแข็งโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน มีบทบาทในการรวบรวมปัญหา และทำหน้าที่สื่อสารกับหน่วยงานอื่น ๆ การทำงานของกลไกนี้สะท้อนถึงการสร้าง "เครือข่ายระดับฐานราก" ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉางและตำบลเสวยียด และหน่วยงานสาธารณสุขระดับท้องถิ่น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดสรรงบประมาณ การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากร และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการทำงานร่วมกันกับชุมชนและโรงงาน ซึ่งแสดงถึงการสร้าง "เครือข่ายเชิงนโยบาย" ที่เน้นการบูรณาการ ภาคอุตสาหกรรม

ได้แก่ โรงงานในพื้นที่ เช่น โรงงานน้ำมันปาล์มและโรงงานผลิตพลังงานชีวมวล สนับสนุนการพัฒนาชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมร่วม เช่น การปลูกป่าชายเลน

การสนับสนุนยังชีพในช่วงวิกฤตและการจัดสรรทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนในพื้นที่ การสนับสนุนนี้ สอดคล้องกับแนวคิด "ความรับผิดชอบต่อสังคม" ที่ชี้ให้เห็นว่า ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากรและลดผลกระทบต่อชุมชน และบทบาทของนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสร้าง "เครือข่ายความรู้" โดยการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน เช่น การติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อสร้างศักยภาพให้กับชุมชน การจัดตั้งข้อตกลงและการดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมร่วมระหว่างตัวแทนชุมชน หน่วยงานรัฐ และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นตัวอย่างของ "เครือข่ายเชิงบูรณาการ" ที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) และแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมของ Pretty (2003)

ผลลัพธ์ จากการใช้แนวคิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การลดความขัดแย้ง โดยใช้กลไกความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน ช่วยลดความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม และการฟื้นฟูคลองท่าฉางผ่านกิจกรรมปลูกป่าและปล่อยพันธุ์ปลา แสดงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือเป็นแรงขับเคลื่อน นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเอง เช่น การใช้ข้อมูลเชิงวิชาการจากนักวิจัยเพื่อปรับปรุงกลไกการจัดการปัญหาความขัดแย้งเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน จากการศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการความขัดแย้ง ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโรงอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนคลองท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปองค์ความรู้ ดังนี้

1) องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ความเป็นเอกภาพของชุมชน ปรากฏในรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน มีบทบาทสำคัญในการเผชิญหน้าและจัดการปัญหาความขัดแย้งความสามารถในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจ ซึ่งชุมชนที่สามารถสื่อสารและอธิบายปัญหากับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีแนวโน้มในการจัดการความขัดแย้งได้ดีขึ้น การคงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านการจัดกิจกรรมโดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

2) กระบวนการจัดการความขัดแย้ง โดยการระบุผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด รวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จัดให้มีพื้นที่กลางร่วมกัน เพื่อจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นและหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกันเป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่าง

ฝ่ายต่าง ๆ และเป็นกระบวนการที่เน้นความโปร่งใสและความยุติธรรมช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเชื่อมั่น

3) บทบาทของภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารตำบลท่าฉางและตำบลเสวียด มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมกับชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งนักวิชาการในพื้นที่ เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนงานวิจัยและข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือเข้ามาสนับสนุนการตัดสินใจ

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุป

ประเด็นแรก ความสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนคลองท่าฉางมีการจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมกับโรงงานอุตสาหกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการรวมพลังชุมชน การสื่อสารที่ดี การใช้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนจากองค์กรภาคี เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข ภาคอุตสาหกรรม และนักวิชาการ ทำให้ทุกฝ่ายสามารถเจรจาและหาข้อตกลงร่วมกันได้

ประเด็นที่สอง กระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดเวทีพูดคุยและเจรจาร่วมระหว่างชุมชนกับอุตสาหกรรมช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความเชื่อมั่น และเพิ่มความยุติธรรมในกระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยข้อมูลที่น่าเชื่อถือและโปร่งใส

ประเด็นที่สาม กลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านและการใช้ผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางในการตรวจสอบและเจรจาช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งการระบุปัญหา วางแผน แก้ไข และติดตามผล ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจปัญหาและร่วมมือกันจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ประเด็นสุดท้าย ผลลัพธ์ต่อชุมชน ได้แก่ ชุมชนสามารถลดความตึงเครียด พัฒนาข้อตกลงร่วมกับอุตสาหกรรม และเสริมสร้างความเข้มแข็งระยะยาว เพื่อรับมือกับปัญหาในอนาคตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารเทศบาลตำบลท่าฉาง องค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่าน องค์การบริหารส่วนตำบลเสวียด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเคย ควรจัดอบรมเสริมทักษะการเจรจา การจัดการความขัดแย้ง

2) หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารเทศบาลตำบลท่าฉาง องค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่าน องค์การบริหารส่วนตำบลเสียด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเคย ควรออกแบบนโยบายหรือกฎหมายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างอุตสาหกรรมและชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันความขัดแย้ง

เชิงปฏิบัติ

1) ภาคิเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น ภาคอุตสาหกรรม ควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการเจรจา การจัดการความขัดแย้ง และการบริหารจัดการร่วมกัน โดยใช้กรณีศึกษาจากปัญหาในพื้นที่ หรือ ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนผ่านกิจกรรมอบรมด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น โครงการเยาวชนผู้นำเพื่อชุมชนยั่งยืน

2) ควรเสริมสร้างแรงจูงใจให้ภาคิเครือข่ายความร่วมมือ โดยการมอบรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้กับอุตสาหกรรมที่มีบทบาทในการสนับสนุนชุมชน

3) ภาคิเครือข่ายความร่วมมือ ควรมีการติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำรายงานประเมินผลความสำเร็จของการจัดการความขัดแย้งทุก 6 เดือน พร้อมเผยแพร่ให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทราบและใช้ข้อมูลการประเมินผลเพื่อปรับปรุงกระบวนการแก้ไขปัญหาและนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Agrawal, A., & Gibson, C. C. (1999). Enchantment and disenchantment: The role of community in natural resource conservation. *World Development*, 27(4), 629-649. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(98\)00161-2](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(98)00161-2)
- Armitage, D., & Braddick, M. (2009). *The British Atlantic world, 1500-1800*. Bloomsbury Publishing.
- Berkes, F., Kislalioglu, M., Folke, C., & Gadgil, M. (1998). Minireviews: Exploring the basic ecological unit: Ecosystem-like concepts in traditional societies. *Ecosystems*, 1, 409-415. <https://doi.org/10.1007/s100219900036>
- Biddle, B. J., & Biddle, L. E. (1965). *Behavioral sciences: A survey*. Harper & Row.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

- Cashore, B. W., Auld, G., & Newsom, D. (2004). *Governing through markets: Forest certification and the emergence of non-state authority*. Yale University Press.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*. Cornell University.
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017, April 6). *Royal Thai Government Gazette*, 134(Part 40 A), 1-90. <https://www.ratchakitcha.soc.go.th>
- Delbecq, A. L., & Van de Ven, A. H. (1971). A group process model for problem identification and program planning. *Journal of Applied Behavioral Science*, 7(4), 466–492. <https://doi.org/10.1177/002188637100700404>
- Escobar, A. (2018). *Designs for the pluriverse: Radical interdependence, autonomy, and the making of worlds*. Duke University Press.
- Etzioni, A. (1993). *The spirit of community: The reinvention of American society*. Touchstone Books.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic management: A stakeholder approach*. Cambridge University Press.
- Gadgil, M., & Guha, R. (1992). Indian forestry: Socio-economic context. In *Status of Indian forestry: Problems and perspectives* (p. 107).
- Kasriwichai, N. (2024). The success of collaborative network of natural resource conservation of Ban Mae Tung Ting Village, Mae Sap Sub-district, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Public Administration Association of Thailand Journal*, 6(1), 109-120.
- Mahathian, J. (2016). Natural resources and environmental management. *Journal of Educational Review*, 3(2), 129-141.
- Obaom, P., & Ongkasinha, C. (2024). Green industries and factories for eco-industrial development in Thailand. *Journal of Dhamma for Life*, 30(3), 441-455.

- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Annual development report 2019*. <https://www.nesdc.go.th>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Annual development report 2020*.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Pawala, T., & Soonthornchai, P. (2018). Model of creating sustainable food security of households in NongMek Sub-District, Nachueak District, MahaSarakhm Province. *Journal of Research and Development Institute*, 5(1), 143-154.
- Phetuthai, K. (2021). *Participation and mechanisms in local community natural resource management: A case study of Tha Chang Canal, Tha Chang District, Surat Thani Province* [Final research report]. Surat Thani Rajabhat University.
- Phetuthai, K. (2023). Participation and mechanisms in local community natural resource management: A case study of Tha Chang Canal, Tha Chang District, Surat Thani Province. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 6(5), 14-26.
- Pho-boon, C. (2007). Community participation in natural resources and environmental management. *Journal of Environmental Management*, 3(1), 141-174.
- Phraphraethong Kaewthongmee (Santimano), Theeraphong Meethaisong, & Chalong Phanchan. (2024). Community adaptation using social and cultural capital in water resource management in the Upper Siew Yai River Basin. *The Journal of Research and Academics*, 7(5), 355-369.
- Pretty, J. N. (2003). Social capital and the collective management of resources. *Science*, 302(5652), 1912-1914. <https://doi.org/10.1126/science.1090847>

- Pretty, J., & Ward, H. (2001). Social capital and the environment. *World Development*, 29(2), 209-227. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00098-X)
- Putnam, R. D. (1993). The prosperous community. *The American Prospect*, 4(13), 35-42.
- Samakkitam, S. (2016). Accountability and public administration. *Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences*, 34(1), 41-79.
- Samakkitam, S. (2024). Partnership for driving SDGs: Theoretical consideration. *Burapha Journal of Political Economy*, 12(1), 52-86.
- Sanguandee, S. (2021). Social capital and community development. *Journal of Future Academic Studies*, 1(1), 1-8.
- Setyawan, B. (2019). Pengaruh good corporate governance, ukuran perusahaan dan profitabilitas terhadap kinerja keuangan perusahaan (Studi empiris terhadap perusahaan sektor perbankan di Bursa Efek Indonesia). *Jurnal Mitra Manajemen*, 3(12), 1195-1212.
- Tanintayangkul, N., & Promjuk, W. (2020). Social capital and development dimension. *Journal of Research and Development Institute*, 10(2), 485-494.
- Tha Chang Municipality Office. (2024). *Frontpage*. <https://www.thachangcity.go.th/frontpage>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment>
- Vroom, V. H., & Deci, E. L. (1970). *Management and motivation*. Penguin Books Ltd.
- Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.